

Huoltajien tuki ja osallisuus varhaiskasvatuk- sessa

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

2023

Essi Kokko

lina Urpalainen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Essi Kokko Iina Urpalainen	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2023
	Sivumäärä 35	
Työn nimi Huoltajien tuki ja osallisuus varhaiskasvatuksessa Kuvaileva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto ja koulutusala Sosionomi (AMK), varhaiskasvatus		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tavoitteena oli tutkitun tiedon avulla lisätä huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksessa ja tuoda ilmi erilaisia tuen menetelmiä huoltajille sekä samalla tukea huoltajia kasvatustehtävässä. Tarkoituksena oli tuottaa kirjallinen kokonaisuus, jonka avulla voidaan lisätä tietoisuutta huoltajien mahdollisista tuen ja osallisuuden menetelmistä varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Opinnäytetyön aineiston haku ja valintaa ohjasivat tiedonhaun kriteerit sekä tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymyksiä olivat: Miten huoltajia tuetaan varhaiskasvatuksessa? Mitä huoltajien osallisuus pitää sisällään? Miten varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien osallisuuden? Aineiston analysoinnissa käytettiin apuna teemoittelua. Aineistoista kerätty materiaali lajiteltiin kahteen pääteemaan: huoltajien osallisuus ja huoltajien tuki. Osallisuus jaettiin sen lisäksi alaluokkiin sen mukaan, puhuttiinko materiaalissa huoltajien osallisuudesta huoltajien vai henkilöstön näkökulmasta. Tukea käsittelevät materiaalit lajiteltiin monialaiseen yhteistyöhön sekä varhaiskasvatuksen tarjoamaan tukeen huoltajille.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen tarjoama tuki sekä huoltajien osallisuuden mahdollisuudet koostuvat monista eri tekijöistä. Osallisuus ja yhteistyö ovat tuen saannin perusta ja vaikka varhaiskasvatuksen tehtävä on keskittyä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen, on varhaiskasvattajien tärkeä myös tukea huoltajia kasvatusyhteistyössä sekä ohjata heitä oikeanlaisen tuen pariin.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, huoltaja, tuki, osallisuus		

Abstract

Author(s) Essi Kokko Iina Urpalainen	Type of Publication Thesis, UAS Number of Pages 35	Published 2023
Title of Publication Support and participation of guardians in early childhood education Descriptive literature review		
Degree, Field of Study Bachelor of Social Services, Early Childhood Education		
Abstract <p>The thesis was executed as a descriptive literature review. The aim of the thesis was to increase the participation of guardians in early childhood education with the use of researched information, bring forth different ways of support and at the same time provide support for the guardians in parenting. The purpose was to produce a written report that could be used to improve the awareness of the potential methods of support and participation of guardians in early childhood education.</p> <p>Material for the thesis was selected by using research questions and search criteria as guidance. The research questions were: How are guardians supported in early childhood education? What does participation of the guardians include? How does early childhood education enable the participation of the guardians? Thematization was used to analyze the source material. The source material was then sorted into two main themes: participation of guardians and support given to guardians. The participation portion of the material was also divided into subcategories depending on whether the source material was from the point of view of guardians or the perspective of workers in early childhood education. The materials focusing on support were sorted into categories of multidisciplinary collaboration and support for guardians offered by early childhood education.</p> <p>According to the results, it can be concluded that support provided by early childhood education and the opportunities of guardians participating consist of many different factors. The basis for receiving support is dependent on participation and co-operation. Although early childhood education's mission is to focus on supporting children's overall well-being, it is important for early childhood educators to also support the guardians and guide them to right kind of support.</p>		
Keywords early childhood education, guardian, support, participation		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Opinnäytetyön lähtökohdat	1
1.2	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	2
2	Varhaiskasvatus	3
3	Huoltaja	5
4	Tuki.....	6
5	Osallisuus	7
6	Opinnäytetyön toteuttaminen	9
6.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	9
6.2	Aineiston haku ja valinta	10
6.3	Aineiston analyysi ja tulosten pohdinta	12
7	Havainnot	13
7.1	Havaintojen tarkastelu	13
7.2	Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	13
7.3	Huoltajien saama tuki	18
7.3.1	Huoltajille tarjotut tukitoimet.....	19
7.3.2	Monialainen yhteistyö perheiden apuna.....	21
8	Pohdinta	24
8.1	Opinnäytetyön prosessi	24
8.2	Tulosten pohdinta ja johtopäätökset	25
8.3	Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi	29
8.4	Jatkotutkimukset ja tulosten hyödynnettävyys.....	29
	Lähteet	31

Liite 1. Aineiston teemoittelu

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tilastokeskuksen perhetilaston mukaan vuonna 2021 lapsiperheitä oli yhteensä 553 613. Perheitä, joissa oli varhaiskasvatuskäisiä eli alle 7-vuotiaita lapsia, oli samana vuonna 253 076. Tilasto pitää sisällään samaa ja eri sukupuolta olevat avio- ja avoparit, rekisteröidyt parisuhteet sekä yksinhuoltajaperheet. (Tilastokeskus a; Tilastokeskus b.) Opinnäytetyössä halutaan ottaa huomioon myös perheet, joissa lapsella ei ole omia biologisia vanhempia huoltajinaan. Vanhempien sijasta käytetään siis käsitettä huoltaja, joka ottaa huomioon vanhempien lisäksi henkilöt, joille on määritelty vastuu lapsen huollosta.

Perheen elämäntilanne sekä ihmissuhteiden ja ympäristön laatu ja turvallisuus ovat merkittäviä tekijöitä lapsen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Muutoksilla, esimerkiksi vanhempien erolla tai läheisen sairastumisella, voi olla suuria vaikutuksia lapsen elämään. Perheen arkea haastavat erilaiset vaatimukset ja odotukset, jotka vaikuttavat perheen arjen kautta lapsen hyvinvointiin. Päävastuu lapsen hyvinvoinnista ja kasvatuksesta kuuluu lapsen huoltajille (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §), mutta lapsen hyvinvointia lisää myös huoltajien tukeminen arjessa ja kasvatuksessa sekä niitä haastavissa elämäntilanteissa. (Terävä & Böök 2022.)

Lapsen huoltajuuteen voi liittyä monenlaisia haasteita, ja nykyaikana monet asiat voivat tuoda mukanaan painetta vanhemmuuteen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut-kyselyn (2018) mukaan nelivuotiaiden lasten huoltajat kokivat arjessaan muun muassa psyykkistä kuormittuneisuutta ja riittämättömyyden tunnetta. Tutkimuksessa käy ilmi, että huoltajat kokivat kaipaavansa ammattilaisten tukea esimerkiksi oman jaksamisen, vanhemmuuden, sekä lapsensa kasvun ja kehityksen tukemiseen. (Vuorenmaa 2019.) Vanhemmuutta voi kuormittaa myös tukiverkoston puuttuminen (Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiö 2020), läheisen sairastuminen sekä perheessä esiintyvä väkivalta tai päihteiden käyttö (Mannerheimin Lastensuojeluliitto a; Mannerheimin Lastensuojeluliitto b; Mannerheimin Lastensuojeluliitto c).

Puhuttaessa osallisuudesta ja tuesta varhaiskasvatuksessa on huomio kiinnittynyt pääsääntöisesti lapsiin, sillä varhaiskasvatuksen keskipisteenä on lasten kasvu, kehitys ja oppiminen. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi yhdessä lapsen huoltajan kanssa. Kasvatusyhteistyö luo turvaa lapselle ja säännöllinen yhteistyö muodostaa jatkuvan, mielekkään kokonaisuuden. (Opetushallitus 2022, 14, 19.) Opinnäytetyössä on tarkoitus selvittää varhaiskasvatuksen osuutta huoltajien tuen tarjoamisessa. Opinnäytetyössä tarkastellaan huoltajien osallisuutta ja tukea huoltajien

omasta näkökulmasta, joka jää useimmiten sivulauseen maininnaksi lapsen tuen ja osallisuuden rinnalla (Ahonen & Roos 2021), mutta on tärkeä osa päiväkodissa olevan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

1.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset etsivät vastauksia kysymyksiin: Miten huoltajia tuetaan varhaiskasvatuksessa? Mitä huoltajien osallisuus pitää sisällään? Miten varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien osallisuuden?

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaista tukea varhaiskasvatus tarjoaa huoltajille sekä mitä huoltajien osallisuus on ja minkälaiset mahdollisuudet sen toteuttamiseen on varhaiskasvatuksessa. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on lisätä huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksessa, tuoda ilmi erilaisia tuen menetelmiä huoltajille sekä samalla tukea huoltajia kasvatustehtävässä.

2 Varhaiskasvatus

Vuonna 2020 varhaiskasvatukseen osallistui 245 255 lasta, joista noin 77 prosenttia (189 362 lasta) oli mukana kunnan ja kuntayhtymien tarjoamassa päiväkotitoiminnassa (Säkkinen & Kuoppala 2021, 1). Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista lapsen kasvatusta, opetusta ja hoitoa, erityisesti pedagogiikkaa painottaen. Sitä toteutetaan osana suomalaista koulutusjärjestelmää joko päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. (Opetushallitus 2022, 7–8.) Opinnäytetyössä keskittyy päiväkotimaailmaan, jolla tarkoitetaan varhaiskasvatustalain (540/2018, 1 §) mukaisesti kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan järjestämää päiväkotitoimintaa.

Varhaiskasvatustoiminnalla pyritään edistämään lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä sekä terveyttä ja hyvinvointia tukemalla ja täydentämällä kotien kasvatustehtävää. Lapsille luodaan edellytykset oppimiseen, mahdollistetaan myönteiset oppimiskokemukset sekä edistetään elinikäistä oppimista. Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on muun muassa tukea lasta oppimaan ja kehittämään erilaisia taitojaan, joita lapsi voi käyttää koko elinkaarensa ajan. Varhaiskasvatuksen toiminta on suunniteltu pedagogiseksi, jolloin lasten oppiminen tapahtuu turvallisessa ympäristössä esimerkiksi leikin, taiteen, liikkumisen ja kulttuurin kautta. (Varhaiskasvatustalain 540/2018, 3 §; Opetushallitus 2022, 16.)

Varhaiskasvatuksessa pedagogisuus näkyy monitieteiseen tietoon perustuvana, ammatillisesti johdettuna ja ammattihenkilöstön toteuttamana suunnitelmallisena ja tavoitteellisena toimintakulttuurina. Pedagogiikka edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito muodostavat käytännön toiminnassa yhteen sitoutuvan kokonaisuuden, jota toteutetaan vuorovaikutuksessa henkilöstön, lasten ja ympäristön välillä. (Opetushallitus 2022, 22–23.)

Kasvatuksella tarkoitetaan toimintaa, jossa arvot, tavat ja normit välitetään, muovataan ja uudistetaan seuraavalle sukupolvelle. Sillä tuetaan lapsen identiteetin muodostumista, kriittisen ja eettisen ajattelukyvyyn muodostumista, omien mielipiteiden ilmaisua sekä havainnointia oman toiminnan vaikutuksesta muihin ihmisiin. Opetuksella tarkoitetaan oppimisen edistämistä innostamalla ja motivoimalla lapsia uuden opetteluun huomioimalla lasten taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet sekä tuen tarpeet. Hoito taas tarkoittaa lapsen fyysisten perustarpeiden, kuten nälän ja unen, huolehtimista sekä tunnepohjaista läheisyyttä. Tavoitteena on lapsen tunne arvostetuksi, rakastetuksi ja ymmärretyksi tulemisesta. (Opetushallitus 2022, 23.)

Opetus, kasvatus ja hoito voidaan jäsentää varhaiskasvatuksessa kolmeksi elementiksi, jotka ovat tiede, taito, sekä näiden soveltaminen. Tiede pitää sisällään kasvattajien ja

päättäjien tietoisuuden alan teorioista, toimintatavoista ja tutkimuksista. Taito on kasvattajille kokemuksen ja tieteellisen tiedon avulla kehittynyt monipuolinen menetelmien ja käytäntöjen kokoelma, jota kasvattaja osaa käyttää arjen tilanteiden vaatimalla tavalla. Luova ja laadukas soveltaminen on pedagogisesti perusteltua toimintaa ja vuorovaikutusta, jota tehdään yhdessä lasten kanssa innovatiivisesti ja turvallisesti. (Colwell 2015, Eerola-Pennanen ym. 2022 mukaan.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luovat kehyksen varhaiskasvatuksen toteutukselle konkrētisoiden varhaiskasvatuslaissa (540/2018) määritellyjä tavoitteita. Sen tehtävä on tukea, ohjata ja edistää koko maan laajuisesti laadukasta ja yhdenvertaista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka tarkentavat varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Entistä tärkeämpänä pidetään lasten yksilöllisyyttä varhaiskasvatuksessa, jota tukee jokaiselle lapselle laadittava oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Eerola-Pennanen ym. 2022.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ottaa huomioon lapsen osaamisen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset haasteet ja tarpeet. Sen lähtökohta on lapsen etu ja tarpeet, ja se laaditaan yhdessä henkilöstön ja huoltajien kanssa. (Opetushallitus 2022, 10.)

3 Huoltaja

Perinteisesti perheen määritelmänä on pidetty ydinperhettä eli vanhempien ja alle 18-vuotiaan lapsen muodostamaa kokonaisuutta (InfoFinland 2022). Nykyaikana suomalaisen perheen määritelmä on kuitenkin moninaistunut ja perheeksi luetaan myös esimerkiksi adoptioperheet, sijaisperheet, sateenkaariperheet, yksinhuoltajaperheet, uusperheet sekä usean kulttuurin väliset perheet (THL a). Käsitys siitä, keitä omaan perheeseen kuuluu, voi vaihdella oman henkilökohtaisen kokemuksen mukaan. Esimerkiksi jonkun perheeseen voi kuulua lapsen, vanhempien ja mahdollisten sisarusten lisäksi myös isovanhemmat, muut lähisukulaiset, vanhempien mahdolliset uudet kumppanit, tai jopa perheen lemmikit. (Terävä & Böök 2022.)

Lapsen huollolla tarkoitetaan lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamista ja tukemista ottaen huomioon yksilölliset tarpeet sekä toivomukset. Huollon avulla turvataan myös myönteiset ihmissuhteet niin vanhempien kuin muidenkin tärkeiden ihmissuhteiden välillä. Lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden lapsen huolto pitää huolen lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja huolenpidosta. Huoltajan vastuulla on turvata lapsen kasvuympäristö ja koulutus sekä suojeltava lasta kaikelta väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Huolto päättyy lapsen täyttäessä kahdeksantoista vuotta. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 1 §, 3 §.)

Lapsella on aina virallisesti vähintään yksi huoltaja, joka on vastuussa lasta koskevien asioiden päätöksenteosta sekä huolesta ja hoivasta. Yleensä huoltajat ovat hänen vanhempansa, tai toinen vanhemmista, ja jopa lastensuojelulaki (417/2007) määrittelee ensisijaisesti vastuun lapsen hyvinvoinnista lapsen vanhemmille. Avioliittoon syntyneen lapsen huoltajuus kuuluu molemmille vanhemmille, mutta avoliittoon tai muuhun kuin avioliittoon syntyneen lapsen huoltajuus menee ainoastaan lapsen synnyttäneelle äidille. Isä voi saada huoltajuuden todistamalla isyytensä. (Lastensuojelu.info.)

Tarvittaessa huoltajaksi voidaan nimetä myös joku muu kuin lapsen vanhempi. Tällöin tarvitaan kuitenkin oikeuden päätös tai muu luotettava viranomais selvitys lapsen huoltosuhteen toteutumisesta. Lapsen sijaishuoltajaksi vanhempien sijaan voidaan tässä tapauksessa nimetä esimerkiksi lapsen muu sukulainen tai muu huoltajaksi uskottu henkilö. Lapsella voi myös olla oheishuoltaja, jolloin lapsen huolto on vanhempien lisäksi uskottu muulle henkilölle. Sijais- ja oheishuoltajalla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin vanhemmalla huoltajana. (Araneva 2018, 211; THL b.)

4 Tuki

Yleisesti termi *tuki* määritellään olevan muun muassa turvan, kannustuksen ja auttamisen tarjoamista jollekin toiselle henkilölle (Kielitoimiston sanakirja 2022). Varhaiskasvatuksellisessa kontekstissa kyseinen termi kuitenkin tarkoittaa yleensä lapsille tarjottavia apukeinoja sekä pedagogisia järjestelyitä. Näiden tarkoituksena on tukea sekä edistää lapsen turvallista kehitystä, kasvua, oppimista ja hyvinvointia. (Opetushallitus 2022, 56, 59.)

Lasten lisäksi varhaiskasvatusturvan (540/2018, 16 §) mukaan tukea tulee tarjota myös lasten huoltajille lapsen kasvattamisessa. Tätä kasvatustukea voidaan tarjota esimerkiksi neuvonnan tai ohjauksen muodossa. Lapsen ollessa oikeutettu varhaiskasvatukseen, tulee lain mukaan lapsen huoltajia pitää tietoisina heille mahdollisista vaihtoehdoista lapsensa varhaiskasvatukseen liittyen. Varhaiskasvatusturvan mukaan on kunnan tehtävä huolehtia tarvittavan ohjauksen sekä neuvonnan järjestämisestä lapsen huoltajille. Neuvontaa tulee antaa huoltajille saatavilla olevista varhaiskasvatuksen palveluista tai varhaiskasvatuksen toteutuksen eri muodoista. Samoin muista lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen vaikuttavista yksityiskohdista tulee varhaiskasvatusturvan mukaan kertoa lapsen huoltajille.

Varhaiskasvatusturvan lisäksi myös lastensuojelulain (417/2007, 2 §) määritellään tuen tarjoamisen velvollisuuksia. Lain mukaan sellaisilla viranomaisilla, jotka työskentelevät lasten tai perheiden parissa, on sitoumus auttaa lapsen huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Kyseisten työntekijöiden tehtävänä on tukea perhettä lapsen kasvatuksessa, huolenpidossa ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opinnäytetyössä mainituilla työntekijöillä tarkoitetaan lähinnä päiväkodin lapsiryhmässä työskentelevää moniammatillisesta henkilöstöstä koostuvaa kasvattajatiimiä (Ahonen 2023, 16). Varhaiskasvatustiimi koostuu yleisesti kolmesta varhaiskasvattajasta, joihin lukeutuu esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajia, lastenhoitajia ja sosionomeja (Varhaiskasvatusturvalaki 540/2018, 35 §).

Tarpeen mukaan myös lastensuojelu on mukana auttamassa perheitä sekä varhaiskasvatuksessa työskenteleviä henkilöitä, tehden heidän kanssaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan toimia, joiden avulla pyritään välttämään ja ehkäisemään monia ongelmia, joita lapsella tai perheessä voi esiintyä. Ennaltaehkäisevän toiminnan tarkoituksena on huomata perheen avun tarve mahdollisimman aikaisin, jotta huoli perheen ongelmista voidaan tuoda esille ja tarjota sitä varten erilaisia palveluita tai tukitoimia. Yhteistyö lastensuojelun kanssa voi myös tarvittaessa muuttua ehkäisevästä konkreettiseksi, jolloin työn tarkoituksena voi olla perheiden ohjaaminen lastensuojelun palveluiden pariin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §, 3 §, 4 §.)

5 Osallisuus

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2022) mukaan osallisuus voidaan jakaa kolmeen osaan: yksilölliseen osallisuuteen, sosiaaliseen osallisuuteen, sekä yhteiseen hyvään. Yksilöllisellä osallisuudella tarkoitetaan, että yksilö on osallinen omassa elämässään. Omassa elämässä osallisuus näkyy esimerkiksi mahdollisuutena tehdä elämästään itsensä näköistä ja viedä elämäänsä haluamaansa suuntaan. Yksilöllisessä osallisuudessa tämä tarkoittaa vapautta tehdä itseensä liittyviä päätöksiä.

Sosiaalinen osallisuus sen sijaan on kuulumisen tunnetta. Sosiaalisessa osallisuudessa yksilöllä on erilaisia, hänelle tärkeitä ryhmiä ja yhteisöjä, joissa hän on osallisena. Näissä yhteisöissä yksilö pääsee olemaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja saa kokea kuuluvuuden tunnetta. Ollessaan vuorovaikutuksessa muiden henkilöiden kanssa, voi yksilö antaa vaikutteita toisille henkilöille, mutta myös itse vastaanottaa vaikutteita muilta. Erilaisissa ryhmissä sosiaalinen osallisuus toteutuu myös mahdollisuutena vaikuttaa ympärillään oleviin asioihin, kuten yksilön käyttämiin tiloihin tai palveluihin. Sen lisäksi sosiaaliseen osallisuuteen kuuluu vahvasti vaikutusmahdollisuuksien tukeminen, jolloin yksilön toiveita ja tarpeita kuunnellaan ja huomioidaan. (THL 2022.)

Kolmas osallisuuden osa-alue on yhteinen hyvä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2022) mukaan yhteisellä hyvällä tarkoitetaan jotakin sosiaalista tai taloudellista arvoa, jonka luomiseen henkilö on jossakin yhteisössään työpanoksellaan osallistunut. Yhteisen hyvän tuottamisen ja jakamisen tavoitteena on, että yksilö pääsee nauttimaan yhteisestä hyvästä ja kokee olonsa tärkeäksi ollessaan mukana yhteisessä toiminnassa. Osallisuutta yhteisen hyvän tuottamiseen vahvistaa myös mahdollisuus toimia positiivisesti muita kohtaan sekä saada työstään arvostusta ja kiitosta. Tässä osallisuuden osa-alueessa tärkeää on siis, että ihmiset kohtaavat toisensa vilpittömästi omana itsenään, toisensa hyväksyen.

Osallisuuden toteutuminen edellyttää asiakaslähtöisyyttä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeuden huomioimista. Asiakkaalla tulee olla oikeus vaikuttaa omaan elämään liittyviin teki-jöihin. Sopivia tukitoimia sekä toimenpiteitä valitessa asiakas otetaan päätöksentekoon mukaan, asiakkaan mielipiteet huomioiden. Työntekijän vastuulla on antaa riittävää ohjausta ja neuvontaa asiakkaalle erilaisista tarjolla olevista vaihtoehdoista, tuoden esille erilaiset mahdollisuudet, seuraukset sekä haitat, joilla voi olla vaikutusta asiakkaan elämään. (Talentia 2022a, 12, 16–17.)

Osallisuus toimii isona osana myös varhaiskasvatusta ja suomalaisen varhaiskasvatuksen periaatteita. Osallisuutta käsitellään esimerkiksi Opetushallituksen julkaisemassa Varhaiskasvatuksen perusteissa (2022). Perusteissa mainitaan varhaiskasvatuksen

toimintakulttuuriin kuuluvan muun muassa eri muodoissa tapahtuva yhteistyö sekä vuorovaikutus. Merkittävä osuus varhaiskasvatuksessa tehtävästä yhteistyöstä tehdään varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja lasten huoltajien välillä. Huoltajien ja työntekijöiden välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys laadukkaan pedagogisen toiminnan järjestämisessä sekä varhaiskasvatukselle luotujen tavoitteiden kehittämisessä. Yhteistyön tarkoituksena on huolehtia yhdessä lapsen hyvinvoinnista, kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta. Yhteistyöllä tavoitellaan molemminpuolista vuorovaikutusta, luottamusta, tasa-arvoa sekä kunnioitusta. (Opetushallitus 2022, 35.)

Sujuvan yhteistyön avulla huoltajalla on mahdollisuus olla konkreettisesti osallisena lapsensa varhaiskasvatuksessa, muun muassa tekemässä päätöksiä lasta koskevista asioista ja vaikuttamalla lapsen ympärillä tapahtuvaan toimintaan. Huoltajalla on esimerkiksi oikeus olla osana niin lapsensa kuin paikallisenkin varhaiskasvatussuunnitelman luomista, kehittämistä ja arviointia. Osallisuutta myös on, kun huoltajan palautteita, mielipiteitä, havaintoja ja näkemyksiä kunnioitetaan ja ne huomioidaan. Sen lisäksi huoltajan osallisuudeksi laskeaan se, että huoltajaa pidetään tietoisena lapsensa kuulumisista ja kehityksestä, sekä yleisesti varhaiskasvatuksen eri tavoitteista ja toimintamalleista. Huoltajien osallisuudella pidetään myös huolta siitä, että lapsen mahdollinen kieli- ja kulttuuriperintö otetaan huomioon ja sitä pyritään vahvistamaan lapsen toiminnassa varhaiskasvatuksessa. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa huoltajien osallisuuden arvioinnissa, suunnittelussa ja kehittämisessä. (Opetushallitus 2022, 16, 32, 39, 51.)

6 Opinnäytetyön toteuttaminen

6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka tutkimusmenetelmänä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tuottaa valikoidun aineiston perusteella vastaus tutkimuskysymykseen, ja kuvata tutkittavana olevaa ilmiötä aineistolähtöisesti sekä ymmärtämiseen tähtäävästi (Kangasniemi ym. 2013). Salminen (2011) luonnehtii Mikä kirjallisuuskatsaus - oppaassaan kuvailevaa kirjallisuuskatsausta yleisimmin käytetyimmäksi kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä, josta puuttuu yksityiskohtaiset säännöt. Muita kirjallisuuskatsauksen lajeja ovat systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tavoitteena on selvittää, mitä ilmiöstä jo tiedetään ennalta, mitkä ovat sen keskeiset käsitteet sekä sen lisäksi tutkia käsitteiden välisiä suhteita (Kangasniemi ym. 2013). Salminen (2011, 6–9) jakaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kahteen orientaatioon: narratiiviseen ja integroivaan katsaukseen. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa laajan kuvan käsiteltävästä aiheesta kuvailevin ottein, ja sen tavoitteena onkin tiivistää ja ajantasaistaa tutkimustietoa. Integroivan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena taas on kuvata ilmiötä monipuolisesti, luoda uutta tietoa jo tutkitusta aiheesta sekä tarkastella, arvioida ja syntetisoida kirjallisuutta kriittisesti. Opinnäytetyössä käytettiin integroivaa kirjallisuuskatsauksen orientaatiota.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on neljä vaihetta, joita seurattiin opinnäytetyössä; tutkimuskysymyksien muodostaminen, aineiston haku ja valitseminen, kuvailun rakentaminen, sekä tulosten tarkasteleminen. Vaiheet kuitenkin kulkevat päällekkäisesti suhteessa toisiinsa ilmiön merkityksen kokonaisvaltaiseksi ymmärtämiseksi. (Kangasniemi ym. 2013.) Toisin sanoen aineistoa analysoitiin siis jo haun ja valinnan yhteydessä.

Kangasniemi ym. (2013) jakaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston valinnan prosessin implisiittiseksi ja eksplisiittiseksi valinnaksi. Molemmille prosesseille yhteistä on aineiston haku tieteellisesti relevanteista lähteistä. Implisiittisessä valinnassa ei tuoda erikseen esiin hakuun käytettyjä tietokantoja tai aineiston valintaa ohjaavia kriteerejä vaan aineiston luotettavuus ja osuvuus tuodaan esiin sisällyttämällä lähteiden valinta ja lähdekritiikki tekstiin. Eksplisiittisessä valinnassa, joka mukailee systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tapaa, valintaprosessin vaiheet kuvataan tarkasti ja haussa hyödynnetään aineiston aika- ja kielirajauksia. Hakua ohjaa tutkimuskysymykset, mutta toisin kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa, haun kriteereistä voidaan poiketa, jos tutkimuskysymyksen vastaaminen sitä edellyttää. Opinnäytetyössä hyödynnettiin eksplisiittistä aineiston valintaa.

6.2 Aineiston haku ja valinta

Aineiston haku opinnäytetyötä varten aloitettiin opinnäytetyön aiheeseen ja tutkimuskysymyksiin syventymällä. Tarkoituksena oli pohtia, mitä keskeisiä teemoja opinnäytetyön aiheeseen liittyy ja mitkä niistä ovat opinnäytetyölle olennaisia. Aineiston hakua johtivat tutkimuskysymykset, joihin pohdinnassa esiin nousseita sisältöjä peilattiin. Tutkimuskysymyksiin sopivista aihealueista valittiin muutamia oleellisia teemoja aineiston haun pohjaksi. Tavoitteena oli tarkastella kyseisiä teemoja yksityiskohtaisemmin ja muodostaa niiden pohjalta erilaisia hakusanoja aineiston etsintää varten.

Hakusanoina hyödynnettiin niin opinnäytetyön asiasanoja, opinnäytetyön teemoihin liittyviä käsitteitä, kuin myös muuta varhaiskasvatuksen termistöä. Aineiston haussa käytettyjä hakusanoja olivat muun muassa *varhaiskasvatus*, *huoltaja*, *tuki*, *osallisuus*, *päiväkoti*, *yhteistyö* ja *perhe*. Aineiston haun edetessä hakusanat muuttuivat löydetyin sisällön mukaisesti, kun kyseisten hakusanojen eri synonyymit, taivutukset sekä yhdistelmät otettiin huomioon aineistoa hakiessa. Esimerkiksi termistä *huoltaja* käytettiin aineiston haussa synonyymiä *vanhempi*. Sen lisäksi käsitteitä taivutettiin sekä yhdistettiin muodostamaan uusia hakusanoja, kuten *huoltajien tuki varhaiskasvatuksessa*. Eri hakusanojen yhdistelmillä uutta aineistoa löydettiin monipuolisesti eri aiheista. Hakusanojen määrä myös lisääntyi aineistoa käsiteltäessä, kun löydetyistä kirjallisuudesta ilmaantui uusia hakusanoja käytettäväksi tiedonhaussa.

Hakusanojen luomisen jälkeen löydettyä aineistoa lähdettiin käymään läpi kyseisiä hakusanoja hyödyntäen. Materiaalia löytyi paljon, joten sitä varten aineiston haulle luotiin erilaisia rajauksia hakutulosten tarkentamiseksi ja vähentämiseksi. Kyseiset kriteerit määritellään taulukossa 1.

Mukaanottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto vastaa tutkimuskysymykseen	Aineisto ei vastaa tutkimuskysymykseen
Aineisto on saatavilla suomeksi	Aineiston kieli on joku muu kuin suomi
Aineisto on kaikille julkinen	Aineiston saatavuus on rajoitettu
Aineisto on ajankohtainen	Aineisto on yli 10 vuotta vanha

Taulukko 1. Opinnäytetyön tiedonhaun kriteerit

Kangasniemen ym. (2013, 295) mukaan kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston materiaalin tulee olla ajantasaista ja eri tietolähteistä koostuvaa. Sen lisäksi aineiston tulee olla opinnäytetyön aiheeseen sekä tutkimuskysymyksiin nähden merkittävää. Kirjallisuuskatsauksen materiaalin tarkoitus on täsmentää, jäsentää, kritisoida tai avata tutkimuskysymyksen näkökulmaa.

Opinnäytetyössä aineisto valittiin sen pohjalta, miten materiaali vastasi opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Aineistoa varten etsitystä kirjallisuudesta tuli löytyä tietoa opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Lähdemateriaalia kerättiin yleisesti varhaiskasvatuksen kirjallisuudesta, pääsääntöisesti huoltajien näkökulmasta. Aineiston haun tarkoituksena oli löytää materiaalia ja tietoa, jota voitaisiin lähteä tarkastelemaan ja analysoimaan suhteessa opinnäytetyön teemoihin. Opinnäytetyöstä jätettiin pois kaikki materiaalit, jotka eivät vastanneet opinnäytetyön aiheeseen tai tutkimuskysymyksiin. Aineistoissa ei sen lisäksi huomioitu kirjallisuutta, jonka sisältö ei sopinut opinnäytetyöhön valittuun kohderyhmään. Myös liian tarkasti erilaisiin kuntiin tai organisaatioihin liittyneet materiaalit, kuten jollekin tietylle kunnalle tai päiväkodille suoritettut tutkimukset, jätettiin pois opinnäytetyön aineistosta.

Opinnäytetyön aineistoa hakiessa toinen kriteeri oli, että aineistoksi etsitään vain materiaalia, joka on toteutettu suomen kielellä. Opinnäytetyön aineistosta jätettiin tarkoituksella pois muut kuin suomenkieliset lähdeteokset, sillä tarkoituksena oli tarkastella opinnäytetyön teemaa ja tutkimuskysymyksiä suomalaisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Aineiston suomenkielisyys varmisti myös aineiston saavutettavuuden yleiselle lukijakunnalle.

Saavutettavuuden näkökulmaa pidettiin myös yhtenä aineistohaun kriteerinä, jotta kaikilla opinnäytetyön lukijoilla olisi mahdollisuus päästä tutustumaan opinnäytetyön lähdemateriaaliin. Aineiston tuli olla opinnäytetyön kriteerin mukaisesti kaikille julkinen, saatavilla fyysisenä kopiona tai haettavissa sähköisesti internetin kautta sellaisista tietokannoista, jotka ovat kaikille avoimia. Aineiston luotettavuuden takaamiseksi määriteltiin, että lähdeteoksen koko teksti tulisi olla saatavilla. Aineistoa ei hyväksytty opinnäytetyöhön, jos sen saatavuus sekä pääsy lähdeteokseen oli jotenkin rajoitettu tai aineiston materiaali oli puutteellinen.

Tärkeänä opinnäytetyössä pidettiin aineiston ajankohtaisuutta. Aineiston haussa tarkoitus oli hyödyntää mahdollisimman tuoretta lähdemateriaalia ja tutkimustietoa. Aineiston haussa tavoiteltiin löytämään tietolähteitä, jotka olisi julkaistu korkeintaan viisi vuotta aikaisemmin. Opinnäytetyön edetessä ja aineistoa etsiessä kriteerit kuitenkin muuttuivat aineiston niukuuden seurauksena. Tällöin tietolähteiden aikarajoitusta laajennettiin ja aineistoa lähdettiin etsimään julkaisu vuosien 2013–2023 väliseltä ajalta. Aineistosta jätettiin pois kaikki muu materiaali, joka oli yli kymmenen vuotta vanhaa eikä enää sopinut aineiston aikarajoitteisiin.

Aineistoa lähdettiin keräämään näiden kriteerien mukaisesti. Aineistoa etsittiin sähköisesti erilaisista tieteellisistä hakupalveluista ja tietokannoista. Opinnäytetyössä hyödynnettyjä hakupalveluita olivat Finna, LAB Primo, Google Scholar sekä Journal.fi. Näistä hakupalveluista aineiston materiaaliksi valikoitui varhaiskasvatuksen ammatillista kirjallisuutta, tieteellisiä artikkeleita, tutkimuksia, tilastoja, lakeja, sekä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetöitä ja yliopistollisen koulutuksen maisteritason pro graduja. Aineiston haun aikana löydetty materiaalit kerättiin erilliselle tiedostolle muistiin jatkotutkimuksia varten.

6.3 Aineiston analyysi ja tulosten pohdinta

Aineiston analysoinnilla pyritään luomaan mielekäs ja jäsentynyt kokonaisuus yhdistelemällä ja syntetisoimalla tietoa eri aineistoista sekä sisällön kriittisellä tarkastelulla. Analyysivaiheessa tietoa voidaan eritellä, tiivistää ja luokitella, mutta lopullisessa kuvailun rakentamisessa tarkoituksena ei ole referoida alkuperäistä aineistoa vaan luoda aineistojen välistä vertailua, analysoida jo olemassa olevaa tietoa sekä tuoda esiin mahdollisia uusia tulintoja. (Kangasniemi ym. 2013, 296; Puusa 2020).

Aineiston analysointia aloitettiin osittain yhtä aikaa aineiston haun ja valinnan kanssa. Valituista aineistosta rajattiin tarkasti tutkimusta hyödyttävät ja tutkimuskysymyksiin vastaavat materiaalit, jotka teemoiteltiin, eli ryhmiteltiin aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aluksi aineisto jaettiin kahteen pääteemaan: huoltajien osallisuutta käsittelevä aineisto sekä huoltajien tukea käsittelevä aineisto. Osallisuutta käsittelevä aineisto jaettiin vielä alaluokkiin, joita olivat huoltajien osallisuus huoltajien näkökulmasta sekä huoltajien osallisuus henkilöstön näkökulmasta. Tukea käsittelevä aineisto jakautui myös alaluokkiin: huoltajien tuki varhaiskasvatuksessa ja monialainen yhteistyö. Aineiston teemoittelu on kuvattu liitteessä 1 ja havainnot avattu luvussa 7.

Aineiston valinnan ja analysoinnin jälkeen vuorossa on tulosten pohdinta. Tämä vaihe pitää sisällään havaintojen pohdinnan sekä etiikan ja luotettavuuden arvioinnin. Myös kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää pohtia tuotettua tulosta, vaikka kyseessä onkin kirjallisuusperusteinen tutkimus, sillä muuten tutkimus jää vain kuvailun tasolle ja tulkinnan osuus vähäiselle (Puusa 2020). Tulosten tarkastelussa jäsennellään tutkimuksen tuottamat tulokset ja arvioidaan niitä suhteessa laajempaan kontekstiin. Tutkimuskysymyksiä voidaan tarvittaessa kritisoida hyvän tieteellisen tavan mukaisesti ja esiin voidaan tuoda tulevaisuuden haasteita sekä johtopäätöksiä. (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Pohdinnat tuodaan esiin luvussa 8.

7 Havainnot

7.1 Havaintojen tarkastelu

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustehävässä ja osallisuudessa sekä minkälaiset mahdollisuudet huoltajilla on osallisuuteen. Tutkimuskysymykset olivat: Miten huoltajia ja huoltajuutta tuetaan varhaiskasvatuksessa? Mitä huoltajien osallisuus pitää sisällään? Miten varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien osallisuuden?

Aineisto jaettiin kahteen pääteemaan, huoltajien osallisuuteen varhaiskasvatuksessa sekä huoltajien saamaan tukeen varhaiskasvatuksessa. Tulosten tarkastelu on aloitettu syventymällä huoltajien osallisuuteen ja sen mahdollisuuksiin, jonka jälkeen siirryttiin tarkastelemaan varhaiskasvatuksen tarjoamaa tukea huoltajille.

7.2 Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen henkilöstö ei ole yksin vastuussa lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, vaan yhteistyötä tehdään tiiviisti lapsen huoltajien kanssa. Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta tärkeää, jotta samankaltaiset kasvatuseriaatteet tukisivat toinen toisiaan lapsen keskeisissä kasvuympäristöissä: kotona ja päiväkodissa. Huoltajia ja perheitä on erilaisia, joten myös toiveet ja tarpeet eriävät yhteistyön kannalta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä huoltajien määritelmät osallisuudesta eivät siis aina kohtaa. Edistääkseen huoltajien osallisuutta ja lisätäkseen huoltajien aktiivista mukanaoloa varhaiskasvatuksessa, on tärkeä ottaa huoltajat mukaan jo osallisuuden määrittelyyn. (Ahonen & Roos 2021.)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018, 3§) velvoittaa päiväkodin yhteistyöhön huoltajien kanssa lasten hyvinvoinnin ja kehityksen turvaamiseksi. Kasvatusyhteistyö vaatii kuitenkin kasvatushenkilöstön ja huoltajan välistä luottamuksellista suhdetta, avointa ja rehellistä vuorovaikutusta sekä keskinäistä kunnioitusta (Opetushallitus 2022, 35). Sen rakentaminen ei aina ole lyhyt prosessi, mutta se nähdään merkityksellisenä osana varhaiskasvatuksen arkea (Tanneraho 2014, 46). Yhteistyön onnistuminen sekä luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutus ovat myös osallisuuden toteutumisen edellytyksiä (Kyrönlampi & Karikoski 2017, 98). Huoltajien näkemykset osallisuutta edistävästä ja estävästä tekijöistä on kuvattu taulukossa 2.

	<i>HUOLTAJISTA RIIPPUVAT</i>	<i>HENKILÖSTÖSTÄ RIIPPUVAT</i>	<i>MUUT</i>
<i>Osallisuutta edistävät tekijät huoltajien näkökul- masta</i>	<p>Avoin vuorovaikutus ja päivittäiset kohtaamiset</p> <p>Tyytyväisyys nykytilanteeseen</p> <p>Mahdollisuus omien mielipiteiden esittämiseen ja palautteen antamiseen</p> <p>Oman lapsen kasvuun ja kehitykseen mahdollisuus vaikuttaa</p>	<p>Avoin, rohkea ja ammatillinen vuorovaikutus sekä päivittäiset kohtaamiset</p> <p>Mukava ja tuttu henkilöstö, positiivinen ja luottamuksellinen ilmapiiri</p> <p>Tiedon jakaminen</p> <p>Huoltajien mielipiteiden kerääminen ja huomioiminen</p> <p>Osallisuuden mahdollistaminen</p> <p>Kunnioittava ja tasavertainen yhteistyö</p> <p>Lapsen ja perheen yksilöllisyyden tunnistaminen</p> <p>Perheen kulttuurin ja elämäntavan kunnioittaminen</p> <p>Lasten tarpeiden ja viihtyvyyden huomioiminen</p>	<p>Yhteiset tilaisuudet (vanhempainillat tms.) – yhteisöllisyys</p> <p>Digitaaliset järjestelmät & dokumentointikanavat</p> <p>Varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) ja vasukeskustelut</p>
<i>Osallisuutta estävät tekijät huoltajien näkökul- masta</i>	<p>Huoltajan ajan puute, kiire & työajat</p> <p>Huoltajan haluttomuus osallistumiseen tai huoltaja ei koe osallisuutta tarpeelliseksi tai merkitykselliseksi</p> <p>Tunne siitä, että pitää olla koko ajan saatavilla</p> <p>Kiinnostuksen riittämättömyys lapsilleen</p> <p>Tyytyväisyys siihen mitä jo saadaan ja tietämättömyys paremmasta</p> <p>Mahdollisuudet osallistumiseen koettiin heikkoina</p> <p>Kulttuurilliset erot</p>	<p>Asioista kertomatta jättäminen</p> <p>Liian vähän aikaa keskusteluille ja niihin ei ollut valmistauduttu tarpeeksi</p> <p>Keskustelut pintapuolisia, informaatioköyhiä, harmaita ja innottomia</p> <p>Huoltajia ei pyydetty mukaan osallistumaan</p> <p>Henkilökunnan suhtautuminen omaan työhön negatiivinen</p> <p>Keskusteluhaluttomuus</p> <p>Hoitajien tietämättömyys erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta</p>	<p>Sähköisen viestintäjärjestelmän puute ja paperinen viestintä</p> <p>Huoltajat eivät pääse mukaan pedagogisen toiminnan suunnitteluun</p> <p>Sosioekonomiset ongelmat</p> <p>Henkilökunnan vaihtuvuus</p> <p>Resurssien niukkuus</p> <p>Henkilökunnan työn kiireisyys</p>

Taulukko 2. Osallisuutta edistävät ja estävät tekijät huoltajien näkökulmasta

Huoltajat kokevat pääsääntöisesti oman osallisuutensa myönteiseksi ja vahvaksi, ja näkevät mahdollisuutensa vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen hyvänä (Tikka 2017, 41;

Utriainen 2019, 40). Päivittäiset kohtaamiset ja vuorovaikutus kasvatushenkilöstön kanssa koetaan yhdeksi tärkeimmistä osallisuuden muodoista varhaiskasvatuksessa. Avoimet ja arkiset keskustelut lapsen tuonti- ja hakutilanteissa, jossa henkilöstön kanssa ehtii vaihtamaan kuulumiset sekä keskustelemaan oman lapsen asioista, tukevat päiväkodin ja huoltajien välillä rakentuvaa yhteistyötä ja tuovat huoltajille osallisuuden tunnetta lapsen arjessa. (Tikka 2017, 30–31; Utriainen 2019, 41.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on yleisimmin käytetty osallisuuden menetelmä varhaiskasvatuksessa, jota huoltajat pitävät tärkeänä ja tarpeellisena sekä oman osallisuutensa että lapsensa hoidon ja kasvatuksen näkökulmasta. Yleensä kasvotusten toimiva keskustelu, jossa oman lapsi on keskipisteessä, saa huoltajat paremmin mukaan suunnitteluun ja päätöksentekoon. (Tikka 2017, 27–28.) Omien näkemysten ja toiveiden esittäminen oman lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja oppimisesta koetaan usein helpommaksi tilanteissa, jonka päätarkoituksena on keskustella lapsen asioista ja tavoitteista. Huoltajat kokevat tulevansa paremmin kuulluksi ja pystyvänsä vaikuttamaan lapsen suunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa, kun taas arkisissa kohtaamisissa on helpompi keskittyä lapsen arkea helpottaviin pienempiin asioihin, kuten kotikuulumisiin ja aamun tapahtumiin sekä niiden mahdolliseen vaikutukseen tulevana päiväkotipäivänä. (Utriainen 2019, 48.)

Myös yhteiset tapahtumat, kuten vanhempainillat, nähdään tärkeänä osallisuuden toteuttajana. Mahdollisuus esittää omia mielipiteitä ja ajatuksia yhdessä muiden huoltajien kanssa matalalla kynnyksellä sekä päästä vaikuttamaan päiväkodin toimintaan tukevat huoltajien kuulluksi tuleamista ja osallisuuden tunnetta. (Kyrönlampi & Karikoski 2017, 97; Tikka 2017, 27, 31, 35–36; Utriainen 2019, 42, 47.) Osa huoltajista on myös valmis osallistumaan vapaamuotoisempiin tapahtumiin kuten teemamuotoisiin vanhempainiltoihin, askartelupäiviin ja pihaleikkitahtumiin sekä jopa talkootyöhön, ympäristön kunnostamiseen tai askartelumateriaalien hankkimiseen (Kyrönlampi & Karikoski 2017, 97; Tikka 2019, 31). Osa huoltajista näkee myös vanhempaintoimikunnan hyvänä vaikuttamisen mahdollisuutena (Tikka 2019, 36).

Huoltajat näkevät kasvatushenkilöstön tärkeässä asemassa oman osallisuutensa edistäjänä ja mahdollistajana. Tärkeäksi koetaan henkilöstön osallisuuden mahdollisuuksien aktiivinen tarjoaminen, perheen kunnioittava ja tasavertainen kohtaaminen sekä lapsen yksilöllisyyden ja perheen kulttuurin tunnistaminen ja kunnioittaminen (Kyrönlampi & Karikoski 2017, 97). Tuttu ja mukava henkilöstö sekä vähäinen työntekijöiden vaihtuvuus nähdään osallisuuden edistäjänä (Tikka 2017, 30–31; Utriainen 2019, 42). Tuttu henkilöstö lisää luotamusta huoltajien ja henkilöstön välillä, joka edistää huoltajien aktiivisuutta ja helpottaa

muun muassa huoltajien omien toiveiden esittämistä sekä palautteen antamista (Tikka 2017, 28, 30).

Osallisuus voi olla yhteydessä huoltajien luottamukseen varhaiskasvatukseen ja sen työntekijöihin. Luottamuksellinen ja kunnioittava ilmapiiri nähdään osallisuuden edellytyksenä, jotta vuorovaikutus huoltajien ja henkilöstön välillä voi olla mahdollisimman avointa ja omien mielipiteiden jakaminen helppoa (Utriainen 2019, 41). Se voi toimia kuitenkin myös esteenä osallisuudelle. Huoltajat saattavat luottaa henkilöstön ammatillisuuteen ja toimintaan sokeasti ja olla tyytyväisiä siihen, mitä varhaiskasvatukselta jo saavat tietämättä paremmasta, eivätkä sen takia tuo omia toiveitaan ja mielipiteitään esille. (Tikka 2017, 30; Karhunen 2018, 39.) Osa huoltajista kuitenkin pitää sitä hyvänä merkinä, ettei huoltajan tarvitse osallistua, jos ei koe siihen itse tarvetta (Utriainen 2019, 42).

Ajan puute on yksi yleisimmistä osallisuuden esteistä. Lapset ovat päiväkodissa yleensä huoltajien työssäolon ajan, jolloin kiire tuonti- ja hakutilanteissa vähentää huoltajien mahdollisuuksia osallisuuteen (Kyrönlampi & Karikoski 2017, 97; Utriainen 2019, 42). Osa huoltajista saattaa kuitenkin valita itse olla osallistumatta lastensa varhaiskasvatukseen ja syynä siihen voi olla oma haluttomuus, osallisuuden kokeminen merkittömänä, tyytyväisyys jo saatavaan varhaiskasvatukseen tai tietämättömyys paremmasta (Tikka 2017, 30; Utriainen 2019; 42).

Tikan (2019) tutkimuksessa huoltajat näkevät päiväkodin toiminnan vaikuttamismahdollisuutensa heikommin kuin osallisuutensa toteutumisen. Tähän vaikuttavat henkilöstön työn kiireisyys, passiivisaggressiivisen käyttäytyminen ja keskusteluhaluttomuus sekä omaan työhön välipitämätön suhtautuminen. Niiden nähdään estävän kasvatusyhteistyötä ja vaikeuttavan vuorovaikutusta henkilöstön kanssa. Myös suuri työntekijöiden vaihtuvuus ja sijaisten avulla pyörivä ryhmän toiminta on osallisuudelle haitaksi. Osa huoltajista kokee myös, etteivät he tiedä mihin kaikkeen he saisivat osallistua tai ettei vaikuttamisen mahdollisuuksia ole ollenkaan. Osallisuutta sävyttää myös negatiivisesti huonosti toteutetut varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut, johon on varattu liian vähän aikaa eikä henkilöstö ole valmistautunut kunnolla, jolloin keskustelut jäävät pintapuolisiksi. (Tikka 2017, 28, 31, 36.)

Varhaiskasvatustilain (540/2018, 20 §) velvoittaa työntekijöitä järjestämään huoltajille säännöllisesti mahdollisuuksia osallisuuteen sekä vaikuttamiseen. Aineistoissa, joissa käsitellään huoltajien osallisuutta kasvatushenkilöstön näkökulmasta, tulee esiin osittain samoja näkemyksiä huoltajien osallisuudesta kuin huoltajilla itselläänkin. Henkilöstön näkemykset huoltajien osallisuutta edistävästä ja estävästä tekijöistä on esitetty taulukossa 3.

	<i>HUOLTAJISTA RIIPPUVAT</i>	<i>HENKILÖSTÖSTÄ RIIPPUVAT</i>	<i>MUUT</i>
<i>Osallisuutta edistävät tekijät henkilöstön näkökul- masta</i>	Kasvotusten käytävä kes- kustelu ja avoin vuorovai- kutus Mahdollisuus vaikuttaa lapsen tuen etenemiseen ja yhteistyöhön Tiivis kasvatusyhteistyö Luottamus varhaiskasvat- tajiin ja heidän toimin- taansa Henkilöstön kunnioitus Läsnäolo varhaiskasvatuk- sen arjessa	Kasvotusten käytävä keskus- telu ja avoin vuorovaikutus Lapsen ja perheen tuntemi- nen Kannustetaan huoltajia pitä- mään yhteyttä ja mielipiteitä arvostetaan Tiedon jakaminen ja huolta- jien tiedon lisääminen varhais- kasvatuksesta Konkreettisten vaikuttamis- mahdollisuuksien järjestämi- nen Tiivis kasvatusyhteistyö Huoltajien kunnioitus Tietoisuus omasta toimin- nasta ja suvaitsevaisuus Huoltajien auttaminen käytän- nön asioissa Ammattitaito ja osaaminen	Palaverien rakenne – kuullaan huoltajia ensin ja pidetään huoltajia asi- antuntijoina Vanhempainillat ja yhtei- set tapahtumat Kasvatuskeskustelut Monikulttuurinen työym- päristö Tulkin käyttäminen
<i>Osallisuutta estävät tekijät henkilöstön näkökul- masta</i>	Yhteisen kielen puute Huoltajat kieltävät lastensa ongelmat ja tuen tarpeen Huoltajat eivät oma-aloit- teisesti pyri osallisuuteen Huoltajat eivät tiedä tar- peeksi varhaiskasvatuksen arjesta ja sen käytännöistä	Lapsesta puhuminen ratkais- tavana ongelmana Ei kirjata huoltajien näkökul- mia ylös Huoltaja ei tule kuulluksi Yhteisen kielen puute	Tulkin käyttäminen ei mahdollista

Taulukko 3. Osallisuutta edistävät ja estävät tekijät henkilöstön näkökulmasta

Vuorovaikutuksen merkitystä sekä luottamuksellista, kunnioittavaa ja tiivistä kasvatusyhteistyötä korostetaan osallisuuden edistäjänä (Tanneraho 2014, 46–52; Karhunen 2018, 36). Huoltajat ovat oman lapsensa asiantuntijoita ja yhteistyöllä taataan huoltajien mielipiteiden kuuluminen ja näkyminen varhaiskasvatuksen arjessa (Metsola 2016, 35–36; Rauhala 2021, 44–45). Yhteistyön perustana ovat molemminpuolinen luottamus ja kunnioitus. Huoltajien tulee luottaa henkilöstön ammatillisuuteen ja tavoitteisiin lapsen parhaan toimimiseksi, henkilöstön taas pitää luottaa ja kunnioittaa huoltajan päätöksiä lapsen kasvatusta koskien. (Tanneraho 2014, 50–52.) Vanhempainillat sekä huoltajille järjestettävät yhteiset

tapahtumat lisäävät huoltajien osallisuutta ja siinä samalla parantavat yhteisöllisyyttä (Tanneraho 2014, 46–49; Metsola 2016, 40; Karhunen 2018, 35).

Metsolan (2016, 41) tutkimuksen mukaan työntekijöiden mielestä varhaiskasvatuksen arjessa huoltajien rooli on vähäinen. Rauhala (2021, 32–44) tuo esiin erilaisia oletuksia ja odotuksia, joita työntekijöillä on huoltajien osallistumiseen. Huoltajat eivät oma-aloitteisesti pyri osallisuuteen, jolloin osallisuuden toteuttaminen jää kokonaan työntekijöiden vastuulle. Huoltajat voivat olla myös tietämättömiä osallisuuden mahdollisuuksista, jolloin osallisuus on työntekijän antaman tiedon varassa ja näin työntekijän vastuulla myös. Osallisuus voi olla myös sisäisesti jännitteistä, jos päiväkotia kuvaillaan avoimena paikkana huoltajille, mutta huoltajien ei kuitenkaan odoteta olevan paikalla. Näiden lisäksi osallisuutta voidaan rajata asiantuntijuuden alueilla, jotka määrittelevät huoltajan osallisuuden olennaisuuden sekä mahdollisuudet.

Monikulttuuristen huoltajien osallisuuteen pätevät pääsääntöisesti samat edistävät ja estävät tekijät kuin suomalaisiin huoltajiin. Osallisuutta voi kuitenkin haitata sen lisäksi kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen haasteet, kun yhteinen kieli puuttuu ja tulkin käyttäminen ei ole mahdollista (Tanneraho 2014, 57–58; Karhunen 2018, 39–40), tai kulttuuriset erot lapsen kasvatuksessa, miesten ja naisten asemassa sekä tasa-arvossa (Karhunen 2018, 40–41).

7.3 Huoltajien saama tuki

Suomessa pienten lasten perheiden arvellaan voivan hyvin. Suurin osa (noin 95 %) vuonna 2018 Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut-tutkimukseen osallistuneista 17 000 perheestä mainitsee perheensä arjen ja perhe-elämän sujuvan myönteisesti. Huoltajien mukaan lastensa kanssa ajan viettäminen on enemmikseen mukavaa, sekä yleisesti ottaen huoltajat kokevat pärjäävänsä vanhempana ja olevan tyytyväisiä elämäänsä. (Vuorenmaa 2019, 6.)

Vaikka enemmistö suomalaisista perheistä vaikuttaa hyvinvoivilta, Suomessa on kuitenkin monia perheitä ja huoltajia, jotka tarvitsevat tukea. Huoltajien tuen tarve voidaan yleisesti jakaa kahteen kategoriaan: lasten tukeen tai vanhemmuuden tukemiseen. Pääsääntöisesti lapsen huoltajat ovat huolissaan lapsensa kehityksestä ja kasvusta, jolloin niihin liittyvät tuen tarpeet tuodaan herkemmin lapsen varhaiskasvattajille ilmi. Huolet lapsesta liittyvät usein lapsen oppimiseen ja oppimisen vaikeuksiin, fyysiseen terveyteen tai motorisiin taitoihin, käytökseen, sosiaalisiin suhteisiin, tai lapsen kokemuksiin tunteisiin. (Halme ym. 2015, 18, 22.)

Huoltajia yleisimmin huolettaa esimerkiksi huoltajan jaksaminen, yksinäisyys, mielenterveyden häiriöt, arjen ja työn tasapainottaminen, sekä vaikeudet luottaa omiin vanhemmuuden

taitoihin. Sen lisäksi huoltajat mainitsevat, että muita perheitä kuormittavia tekijöitä on muun muassa työttömyys, taloudelliset ongelmat, perheenjäsenen sairastuminen, lähisuhdeväkivalta tai päihteiden käyttö. (Halme ym. 2015, 22; Vuorenmaa 2019, 5, 8.)

7.3.1 Huoltajille tarjotut tukitoimet

Henkilöstön tarjoama tuki alkaa jo siinä vaiheessa, kun lapsi on aloittamassa varhaiskasvatustaivaltaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on huoltajien tukena jo perheen tutustuksessa lapsen tulevaan päiväkotiin. Päiväkodin työntekijät ovat tiiviisti mukana rakentamassa yhdessä huoltajien kanssa lapselle sekä perheelle sopivaa tutustumispolkua. Suunnitelmat lapsen tutustumispolusta räätälöidään yksilöllisesti jokaiselle perheelle sopivaksi. Tutustumispäivien aikana pääsevät niin lapsi kuin lapsen huoltajatkin tutustumaan päiväkodin toimintaan. (Ahonen & Roos 2021.)

Tietoa päiväkodin aloituksesta voi myös tarjota esimerkiksi huoltajille lähetettävän kirjeen muodossa. Ahonen ja Roos (2021) kertovat, kuinka kirjeellä voidaan auttaa huoltajia sopeutumaan varhaiskasvatuksen alkuun lisäämällä huoltajien tietoisuutta muun muassa varhaiskasvatuksen aloittamiseen liittyvistä asioista sekä lapsen kehitysvaiheiden, kiintymyssuhteiden ja temperamenttipiirteiden vaikutuksesta päiväkodin aloituksen aikana. Kirje auttaisi huoltajia ymmärtämään lastaan paremmin ja tukisi huoltajia näiden piirteiden huomioon ottamisessa lasta kasvattaessa. Sen lisäksi Ahosen ja Roosin (2021) mukaan kirjeessä tulisi korostaa huoltajille sitä, että mullistavasta elämäntilanteesta huolimatta lapsi on hyvissä käsissä ja tulee viihtymään hyvin päiväkodissa.

Tutustumiskäyntien ja kirjeen lisäksi huoltajia voidaan totuttaa varhaiskasvatukseen muun muassa kotikäynneillä (Ahonen & Roos 2021). Kotikäyntien tarkoituksena on lähteä rakentamaan varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä huoltajien välistä positiivista yhteistyösuhdetta sekä luottamusta jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Alusta asti vankaksi kehitetty luottamussuhde auttaa pitkällä aikavälillä avaamaan kodin ja päiväkodin välistä vuorovaikutusta, jolloin hankalistakin asioista puhuminen helpottuu. (Karhunen 2018, 42.) Kotikäynneillä työntekijä saa myös laajemman ja todenmukaisemman kuvan lapsen ja perheen kotioloista (Salonen 2019, 46).

Ohjauksen ja neuvonnan jakaminen on myös yksi varhaiskasvatuksen keinoista tukea huoltajia. Aineistojen mukaan huoltajat toivovat enemmän konkreettista ohjausta lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseen (Rantala & Uotinen 2021.) Huoltajat esimerkiksi toivovat, että he saisivat enemmän tietoa lapsen eri kehitysvaiheisiin sidoksissa olevista taidoista, jotta niitä voidaan harjoitella lapsen kotonakin. Muita tuen tarpeita on esimerkiksi ideat lasten toimintaan sekä päiväjärjestelyn suunnitteluun. (Alatalo 2015, 52; Muinonen 2022, 25.)

Myös varhaiskasvatuksen käytänteisiin liittyen toivotaan lisää ohjausta ja neuvontaa, varsinkin monikulttuuristen perheiden huoltajien mielipiteiden mukaan. Monikulttuuriset huoltajat kokevat tarvitsevansa lisää konkreettisempaa tietoa lapsensa varhaiskasvatuksesta sekä arjen hallinnasta. Ymmärryksen lisääminen varhaiskasvatuksen käsitteitä avaamalla on huoltajille tärkeää. Aineiston mukaan juuri huoltajien tietämättömyys varhaiskasvatuksen toiminnasta ja käytännöistä kasvattaa kuilua huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välille. (Turtiainen & Hiitola 2015, 43; Karhunen 2018, 38.)

Tuen keinoiksi on ehdotettu muun muassa valtakunnallista videota suomalaisesta varhaiskasvatuksesta sekä päiväkotien arjesta ja käytännöistä. Sen lisäksi varhaiskasvatukseen on toivottu saattajia ja perehdyttäjiä, kuten maahanmuuttoyhteistyöhenkilöitä tai koordinaattoreita, joiden roolina olisi esimerkiksi toimia varhaiskasvatuksen sekä monikulttuuristen perheiden välisenä välikätenä. Turtiaisen ja Hiitolan (2015, 84) mukaan kyseisen henkilön tehtävänä olisi auttaa monikulttuurisia perheitä sopeutumaan varhaiskasvatukseen ja sen käytäntöihin, auttaa paperitöissä, sekä toimia perehdyttäjänä varhaiskasvatuksen työntekijöille eri kulttuuriasioissa.

Tiedon liikkumista sekä tuen saamista voi kuitenkin estää esimerkiksi kielelliset haasteet. Kielimuuri on nimittäin eräs ongelma, johon varhaiskasvatuksen työntekijät usein törmäävät erityisesti vieraskielisten huoltajien kanssa toimiessa. Varhaiskasvatuksessa on kuitenkin löydetty monia eri keinoja välttää kielimuurin tuomia haasteita. Päiväkodeissa on esimerkiksi hyödynnetty kuvia, piirroksia, videoita, konkreettisten asioiden osoittelua sekä sähköisiä laitteita huoltajien kanssa kommunikointiin arjen eri tilanteissa. (Karhunen 2018, 37–38, 40.)

Tarvittaessa virallisemmissa keskusteluissa, kuten vasukeskusteluissa, käytetään tulkkauspalvelua vuorovaikutuksen sujumiseksi sekä yhteisen ymmärryksen löytämiseksi. Näille keskusteluille tulee myös varata tarpeeksi aikaa, jotta huoltajien näkemykset sekä huolet tulevat kuulluksi. Kasvatusyhteistyötä sekä viestintää tukee myös erilaisten lomakkeiden käännökset eri kielille, ei vain ruotsiksi tai englanniksi. Muun muassa lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat yksi esimerkki yleisemmistä eri kielille käännettyistä dokumenteista. Varhaiskasvatuksessa kuitenkin tavoitteena on kannustaa ja tukea vieraskielisiä huoltajia suomen kielen oppimisessa. (Karhunen 2018, 37–38, 40.)

Kun yhteinen vuorovaikutus sujuu, onnistuu silloin myös huoltajien osallisuus. Huoltajien osallisuutta varhaiskasvatukseen voidaan tukea muun muassa erilaisilla huoltajille suunnitetuilla tilaisuuksilla. Näitä tilaisuuksia voi esimerkiksi olla päiväkodin järjestämät tapahtumat, kuten tutustumispäivät, vierailut, vanhempainillat, juhlat sekä teemapäivät. Nämä tapahtumat ovat tärkeitä osallisuuden tukijoita, sillä erilaisissa tapahtumissa huoltajat

pääsevät tutustumaan muihin päivähoitoryhmän huoltajiin sekä verkostoitumaan heidän kanssaan. Varsinkin monikulttuuristen perheiden huoltajille kyseiset tapahtumat ovat merkittävä keino lisätä huoltajien yhteenkuuluvuutta. (Turtiainen & Hiitola 2015, 75–76; Karhunen 2018, 34–35; Ahonen & Roos 2021.)

Erilaisista tapahtumista myös vanhempainillat sekä kahvitteletukset ovat mainio keino tukea huoltajien osallisuutta ja tarjota tietoa varhaiskasvatuksesta. Vanhempainilloissa voidaan käydä varhaiskasvatuksen henkilöstön johdolla läpi yleisiä varhaiskasvatukseen liittyviä asioita, joita perheiden ja huoltajien on hyvä tietää päiväkodin toiminnasta. Vanhempainilloissa huoltajat pääsevät tutustumaan toisiinsa, mutta toisaalta yksilöllinen keskustelu-aika varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa jää usein vähäiseksi. (Karhunen 2018, 34–35; Ahonen & Roos 2021.)

Siksi Ahonen ja Roos (2021) suosittelevat, että ensimmäiset tapaamiset perheen kanssa järjestetään esimerkiksi kahvitteletuksen muodossa. Epämuodolliset, yksilölliset kahvitteletukset nimittäin tarjoavat mahdollisuuden läheisempään tutustumiseen sekä henkilökohtaisempaan keskusteluun perheen ja työntekijän välillä.

Huoltajien osallisuutta tuetaan myös monipuolisen yhteydenpidon, viestinnän sekä tiedottamisen kautta. Päiväkodeissa voi esimerkiksi olla käytössä erilaisia sähköisiä kanavia tai blogeja, joissa pedagogista dokumentointia hyödyntämällä päiväkodin arkea tuodaan esille. Sen lisäksi ikävän tunnetta sekä huolta omasta lapsesta voidaan helpottaa esimerkiksi lähettämällä huoltajille kuvia päivän mittaan lapsen päivästä, painottaen lapsen viihtyvyyttä ja hyvää oloa päiväkodissa. (Ahonen & Roos 2021.)

Huoltajien mukaan on hyvä keskittyä negatiivisten ominaisuuksien ja palautteen sijaan myös positiivisuuteen ja hyvän huomioimiseen. Myös huoltajat kaipaavat tukea ja kannustusta, jota onkin tärkeää antaa positiivista palautetta huoltajille yhteistyön, luottamuksen ja kunnioituksen vahvistamiseksi. (Ahonen 2017, 247.)

7.3.2 Monialainen yhteistyö perheiden apuna

Joskus pelkkä varhaiskasvatuksen henkilöstön tarjoama tuki ei vain yksinkertaisesti riitä. Silloin tarvitaan erilaista monialaista- ja toimijaista yhteistyötä eri tahojen kanssa takaamaan huoltajien hyvinvointia. Monitoimijaisessa yhteistyössä keskustelun osapuolet eivät rajaudu pelkästään ammattilaisiin ja asiantuntijoihin, vaan tukea saavan perheen ja lapsen näkökulmat ovat tukitoimien suunnittelun perustana. Monitoimijaista yhteistyötä tukee monialainen yhteistyö, jossa eri näkökulmia edustavat tahot kokoontuvat yhteen keskustelemaan perheen tilanteesta. Monialaisessa yhteistyössä työtä tehdään yli hallintorajojen, joten mukana on toimijoita muun muassa eri organisaatioista, sektoreilta ja toimialoilta. Monialaisessa

yhteistyössä painottuu palveluverkoston luominen, palveluverkoston toimijoiden yhteensovittaminen ja yhdessä tehty työ, samanaikaisesti toteutetut tukitoimet sekä lapsen edun merkitys. (Äikäs ym. 2022.)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018, 7 §) velvoittaa kuntia tekemään monipuolista yhteistyötä eri tahojen kanssa lasten hyvinvoinnin tukemiseksi. Koska varhaiskasvatusta pidetään lähinnä lapsen kasvua ja kehitystä tukevana tahona, yleisimmin huoltajien tukeminen keskittyy lähinnä palveluohjaukseen. Tämä tarkoittaa Salosen mukaan sitä, että suoran auttamisen sijaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävänä on ohjata huoltajat palveluiden piiriin, josta he saavat tarvitsemaansa apua. (Salonen 2019, 50.)

Palveluohjauksen tarkoituksena on rakentaa monialaisista toimijoista huoltajalle yhtenäinen tukiverkosto, jonka tavoitteena on tukea perheiden itsenäistä elämää (Räty ym. 2021, 30). Palveluohjausta heikentävänä tekijänä on kuitenkin huomattu olevan varhaiskasvatuksen henkilöstön tietämättömyys lapsiperheiden palveluista (Salonen 2019, 50).

Perheitä tukeakseen varhaiskasvatus tekee paljon yhteistyötä erityisesti kunnan sosiaali- ja terveystalouden kanssa. Varhaiskasvatusperusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen tukena ovat esimerkiksi kunnan sosiaalihuollon palvelut, erilaisten neuvoloiden toiminta, sairaalat, erikoissairaanhoidot sekä muut vastaavat tahot. Rätyn ym. (2021, 31) mukaan varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneita ovat lisäksi maahanmuuttopalvelut sekä kuntouttavat tahot.

Varhaiskasvatus tekee yhteistyötä myös kunnan lastensuojelun kanssa. Varhaiskasvatus on velvollinen järjestämään ehkäisevää lastensuojelutyötä, jonka tarkoituksena on eri tuen muodoilla tukea lapsen hyvinvointia sekä huoltajien vanhemmuutta. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on huomioida perheiden avuntarve mahdollisimman varhain ja puuttua perheiden vaikeuksiin. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on velvollisuus ilmoittaa lastensuojelulle, jos päiväkodissa herää huoli lapsen hyvinvoinnista, turvallisuudesta sekä lastensuojelun palveluiden tarpeesta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §, 4 §, 25 §.)

Muista sosiaalitoimen palveluista läheistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa tekee muun muassa perhetyö. Perhetyö on sosiaalipalvelu, jonka tavoitteena on tukea ja ohjata huoltajia lapsen kasvatuksessa sekä arjen hallinnassa, vahvistaa perheiden toimintakykyä sekä tukea perhettä erilaisissa taidoissa. Varhaiskasvatus ja päiväkodit eivät itsessään tarjoa perhetyön palveluita, vaan toimivat yhteistyössä perhetyön toimijoiden kanssa muodostaakseen kokonaisvaltaisen käsityksen lapsen ja perheen tilanteesta. Varhaiskasvatuksen rooli on toimia lapsen hyvinvoinnin ja tuen tarpeiden asiantuntijana. (Räty ym. 2021, 28.)

Ahonen (2017, 245–246) mainitsee, että monialaista yhteistyötä ammattilaisten kanssa tehdessä kannattaa ensin pitää yhteinen keskusteluhetki huoltajien kanssa ennen kuin muut yhteistyötahot otetaan keskusteluun mukaan. Ensimmäinen palaveri huoltajien kanssa tulee mieluummin olla esimerkiksi rento tapaaminen, jossa huoltajat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö pääsevät tutustumaan toisiinsa ja käymään alustavasti läpi perheen tilannetta. Tämä antaa huoltajille mahdollisuuden tasavertaisempaan keskusteluun varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa, sillä asiantuntijapainotteisessa palaverissa voi monialaisten yhteistyötahojen asiantuntijuus nousta keskustelun johtavaksi näkökulmaksi, tukahduttaen huoltajien näkemykset.

8 Pohdinta

8.1 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena ja sen tarkoituksena oli selvittää minkälaista tukea varhaiskasvatus tarjoaa huoltajille sekä miten huoltajien osallisuus näkyy varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöllä haettiin vastausta tutkimuskysymyksiin: Miten huoltajia tuetaan varhaiskasvatuksessa? Mitä huoltajien osallisuus pitää sisällään? Miten varhaiskasvatus mahdollistaa huoltajien osallisuuden? Tavoitteena oli lisätä huoltajien tietoisuutta osallisuuden mahdollisuuksista sekä tuen menetelmistä ja samalla auttaa varhaiskasvatusta tukemaan huoltajia kasvatustehtävässä.

Aineiston hakua ja valintaa johtivat tutkimuskysymykset, joiden avulla etsittiin opinnäytetyön aiheelle olennaista kirjallisuutta. Aineiston keräyksessä hyödynnettiin Finna, LAB Primo, Google Scholar sekä Journal.fi -hakupalveluita ja tietokantoja ja materiaaliksi valikoitui aiheetta käsittelevää ammatillista kirjallisuutta, tieteellisiä artikkeleita, tutkimuksia, lakeja sekä tilastoja. Hakusanoina käytettiin erilaisia opinnäytetyön teemaan liittyviä käsitteitä sekä varhaiskasvatuksen termistöä. Aineiston valintaa helpotettiin luomalla tiedonhauille kriteerit. Aineiston tuli vastata tutkimuskysymykseen sekä olla saatavilla suomeksi. Aineiston saatavuus ei myöskään saanut olla rajoitettu eikä se saanut olla yli kymmenen vuotta vanha.

Aineistoa analysoitiin jo haun ja valinnan yhteydessä. Valituista aineistoista rajattiin tutkimusta hyödyttävät materiaalit, jotka teemoiteltiin aihepiirien mukaan. Aineisto jakautui kahden yläteemaan: huoltajien osallisuutta käsittelevä aineisto sekä huoltajien tukea käsittelevä aineisto. Sen lisäksi yläteemat jakautuivat vielä alateemoihin materiaaleista nousevien keskeisten aiheiden mukaan. Analyysin jälkeen tuloksia pohdittiin kriittisesti tutkimuskysymyksiin peilaten.

Aineistoa hakiessa jo huomattiin, että osallisuutta ja tuen tarvetta varhaiskasvatuksessa tutkittaessa keskityttiin pääsääntöisesti lasten osallisuuteen ja tukeen. Varhaiskasvatuksen päätehtävä on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena ei ole tukea huoltajia kaikissa haasteissa ja ongelmissa, vaan tukea annetaan kasvatustyöhön sekä mahdollistetaan huoltajien työssä käyminen ja opinnot. (Opetushallitus 2022, 14.)

8.2 Tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Pohdintoja huoltajien osallisuudesta

Huoltajan osallisuutta käsittelevät aineistot toivat esiin, että suurin osa huoltajista on yleisesti tyytyväisiä varhaiskasvatuksessa toteutuvaan osallisuuteensa (Tikka 2017, 28; Utriainen 2019, 40). Vain muutamissa kyselyn vastauksissa huoltajat toivat esiin huolensa siitä, etteivät tiedä osallisuuden mahdollisuuksista tai kokevat ne heikoiksi. Päiväkodin toimintaan vaikuttamisen nähdään toteutuvan huonommin kuin osallisuuden. (Tikka 2017, 29, 35–36.)

Huoltajat kokevat osallisuutta sekä päivittäisissä kohtaamisissa varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa että suunnitelluissa tapaamisissa ja tapahtumissa, kuten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa sekä vanhempainilloissa (Kyrönlampi & Karikoski 2017; Tikka 2017; Utriainen 2019). Aineiston pohjalta havaittiin, että huoltajat pitävät yhteistyön rakentamisen ja osallisuuden edistämisen näkökulmista tärkeänä aitoa, avointa ja rehellistä kohtaamista, jossa huoltajat tuntevat tullessa kuulluksi ja heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään arvostetaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma osallistuttaa huoltajia arkisia vuorovaikutuksen tilaisuuksia paremmin, sillä suunnitelman toteutuksesta on määrätty varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 23 §). Huoltajat kokevat voivansa vaikuttaa paremmin, kun oman lapsen yksilöllisyys on keskustelun ydin. Arkisia vuorovaikutuksen tilanteita varjostaa huoltajien ajan puute. Lapset ovat varhaiskasvatuksessa yleensä huoltajien työpäivän ajan, jolloin huoltajilla saattaa haku- sekä tuontitilanteissa olla kiire, eikä huoltajilla ole aina aikaa jäädä vaihtamaan pidempiä kuulumisia. Varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa aikaa on varattu kerralla enemmän, joten omien mielipiteiden ja toiveiden esittämiseen on myös parempi tilaisuus. (Tikka 2017, 27–28; Utriainen 2019, 48.)

Osallisuutta koskevissa aineistoissa nousi esiin sekä huoltajien että henkilöstön näkökulmista huoltajien osallisuuden riippuvan suuresti henkilöstön toiminnasta. Henkilöstö nähdään osallisuuden edistäjänä ja mahdollistajana tai vastakohtaisesti sen estäjänä ja horjuttajana. Tuttu ja mukava henkilöstö edistävät huoltajien osallisuutta, kun taas passiivis-aggressiivinen käyttäytyminen huoltajia kohtaan sekä suuri työntekijöiden vaihtuvuus ja poissaolot nähtiin osallisuuden esteenä. Kasvatusyhteistyön perustana on luottamus, jota rakennetaan huoltajien ja henkilöstön vuorovaikutuksella. Kun vuorovaikutus on sujuvaa, on huoltajien helpompi jakaa toiveitaan ja ajatuksiaan henkilöstön kanssa ja sitä kautta vaikuttaa varhaiskasvatukseen. (Kyrönlampi & Karikoski 2017; Tikka 2017; Utriainen 2019.)

Opinnäytetyön aineistossa osallisuutta estäviksi tekijöiksi nousivat huoltajien ajan puute sekä haluttomuus osallisuuteen tai sen kokeminen tarpeettomana. Myös tyytyväisyys nykytilanteeseen ja tietämättömyys paremmasta nähtiin esteenä. (Kyrönlampi & Karikoski 2017, 97; Tikka 2017, 30; Utriainen 2019, 42.) Jos huoltaja ei tiedä kaikista osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksista, ei hänellä ole myöskään mahdollisuutta parempaan osallisuuteen. Myös vuorovaikutuksen haasteet yhteisen kielen puuttuessa sekä kulttuuriset eroavaisuudet lapsen kasvatuksessa voivat olla esteenä osallisuudelle (Tanneraho 2014, 57–58; Karhunen 2018, 39–40). Eri kulttuurista lähtöisin oleva huoltaja, jolta mahdollisesti puuttuu tai on puutteellinen suomen kielen taito, ei pakosti tunne suomalaisen varhaiskasvatuksen toimintatapoja eikä osallisuuden mahdollisuuksia.

Henkilöstön näkökulmaa käsittelevien aineistojen mukaan huoltajien osallisuus on vähäistä, eivätkä huoltajat oma-aloitteisesti tavoittele osallisuutta (Metsola 2016; Rauhala 2021), mikä on osaltaan ristiriidassa huoltajien oman näkökulman kanssa. Tätä tukee havainto siitä, että huoltajien tyytyväisyys ja tietämättömyys paremmasta rajoittavat osallisuutta. Sen lisäksi henkilöstön mielestä huoltajien osallistuttaminen jää toteutumatta, jos he eivät kehittele tapoja houkutella huoltajia osallisuuteen (Rauhala 2021, 32–37). Huoltajat näkevät siis osallisuuden toteuttamisen kuuluvan henkilöstön työnkuvaan samalla kun henkilöstö odottaa ja toivoo oma-aloitteista osallisuutta huoltajilta.

Osallisuus ei ole yksiselitteinen käsite, vaan sen muovautuu jokaisen huoltajan kohdalla näyttämään erilaiselta. Jonkun huoltajan mielestä hän osallistuu tarpeeksi osallistuessaan varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin sekä kuullessaan lapsen tapahtumista päivän päätteeksi. Osa huoltajista taas haluaa olla mukana kaikessa mahdollisessa, päivittäisen vuorovaikutuksen ja varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelujen lisäksi vanhempaintoimikunnissa, vanhempainilloissa ja muissa vapaamuotoisissa tapahtumissa. Onkin tärkeää, että henkilöstö mahdollistaa osallisuuden jokaisen huoltajan tarpeiden, tietojen ja taitojen mukaiseksi sekä luo jokaiselle tasavertaiset mahdollisuudet oman osallisuutensa toteuttamiseen.

Pohdintoja huoltajien tukemisesta

Tukea koskevia aineistoja vertaillen huomattiin, että aineistoissa on useita samanlaisia mainintoja tuen tarpeeseen vaikuttavista taustatekijöistä. Havaintoja tutkiessa selvisi huoltajien tuen tarpeiden liittyvän useimmiten lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen, omaan vanhemmuuden huoliin tai perheen sisäisiin arjen haasteisiin. (Halme ym. 2015, 18, 22; Vuorenmaa 2019, 5, 8.)

Tukea näihin huoliin voitiin tarjota monenlaisten keinojen kautta. Aineistoja tutkiessa voitiin päätellä, että tuen eri menetelmät oli mahdollista jakaa suunnilleen noin neljään eri

kategoriaan: ohjaukseen ja neuvontaan, tapahtumiin ja tilaisuuksiin, vuorovaikutukseen ja viestintään, sekä palveluohjaukseen ja yhteistyöhön. Huolimatta siitä, että varhaiskasvatuksessa toiminnan pääpaino on vahvasti lasten tukemisessa, aineistoista löytyi yllättävän hyvin materiaalia tuen keinoista, joilla varhaiskasvatus tukee huoltajia heidän vanhemmuudessaan ja kasvatustehtävässään.

Aineistoa havainnoidessa huomattiin, että varhaiskasvatuksen kantava voima on selkeä tiedon liikkuminen päiväkodin sekä kodin välillä. Aineistoissa useasta lähdemateriaalista saattoi huomata, kuinka tärkeänä tukimenetelmänä tätä ohjausta, neuvontaa ja tiedon jakamista pidetään. Huoltajien ymmärrystä varhaiskasvatuksesta tuetaan muun muassa tarjoamalla huoltajille konkreettisia neuvoja, ideoita ja ohjeistusta muun muassa päiväkotien käytäntöihin liittyen. Varsinkin päiväkodin aloittaville perheille sekä suomalaisen varhaiskasvatuksen käytänteisiin sopeutuville monikulttuuristen perheiden huoltajille varhaiskasvatuksen henkilöstön tarjoamaa ohjausta ja neuvontaa pidetään merkittävänä tukitoimena. (Karhunen 2018, 37–38; Ahonen & Roos 2021.)

Ohjausta ja neuvontaa voidaan antaa monilla eri tavoilla. Aineistojen mukaan hyväksi koettuja keinoja olivat muun muassa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemät kotikäynnit, informatiiviset kirjeet, päiväkodin aloitukseen liittyvät tutustumispäivät sekä erilaiset keskustelut perheiden kanssa. Tietoa, ohjausta ja neuvontaa voidaan jakaa myös erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien kautta. Kyseisten tilaisuuksien hyöty on usein kaksinkertainen, sillä tiedon jakamisen lisäksi tapahtumia myös hyödynnetään huoltajien osallisuuden, vertaistuen, yhteisöllisyyden sekä yhdenvertaisuuden tukemiseen. Havaintoja tutkiessa myös huomattiin, kuinka vuorovaikutus ja viestintä ovat ohjauksen ja neuvonnan antamisessa isossa roolissa. Tuen tarjoaminen perustuu huoltajien sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön väliseen luottamukseen, jota rakennettiin pedagogisen dokumentoinnin, erilaisten kommunikaatiomenetelmien, viestinnän, sekä keskustelujen kautta. (Karhunen 2018, 37–42; Ahonen & Roos 2021.)

Ohjauksen ja neuvonnan lisäksi suuri osa varhaiskasvatuksen työstä on palveluohjausta ja monialaisen yhteistyön toteuttamista. Havaintoja tutkiessa nousi esille, että varhaiskasvatuksessa tehdään työtä yhdessä suomalaisen palveluverkoston ja hallintorajat ylittävien toimijoiden kanssa perheiden hyvinvoinnin ylläpitämiseksi sekä ohjataan huoltajia kyseisen monialaisen tuen piiriin, kun varhaiskasvatuksen tarjoama tuki ei enää ole riittävää.

Huoltajien tukemisessa varhaiskasvatuksen kumppaneina toimivat erilaiset tahot eri toimialoilta. Varhaiskasvatus tekee paljon yhteistyötä varsinkin sosiaali- ja terveystieteiden toimijoiden kanssa. Ammattilaisten sekä asiantuntijoiden lisäksi keskusteluun tukitoimista osallistuu myös perheet ja huoltajat itse. Varhaiskasvatuksen osallisuus monialaisessa

yhteistyössä näkyy ohjatessa huoltajia palveluiden luokse, tarjoamalla ennaltaehkäisevää lastensuojelua puuttuen perheiden ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä toimimalla asiantuntijan roolissa lapsen sekä perheen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §, 4 §, 25 §; Opetushallitus 2022; Äikäs ym. 2022.)

Monialaisessa yhteistyössä ongelmana kuitenkin on henkilöstön huono tietämys suomalaisesta palvelujärjestelmästä (Salonen 2019, 50). Monialaisen yhteistyön järjestämistä ja siten myös perheiden tukemista hankaloittaa, jos varhaiskasvatuksen työntekijät eivät ole tietoisia, minne palveluiden suuntaan voidaan perheitä ohjata. Tässä näkökulmassa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että varhaiskasvatuksen pääsääntöinen tehtävä ei ole huoltajien tukeminen. Täytyy muistaa, että päiväkodin työntekijät ovat päiväkodissa ensisijaisesti lapsia varten, ei huoltajia. Työntekijät ovat eritoten lasten kasvun ja kehityksen tukemisen ammattilaisia (Salonen 2019, 50), joten siksi on ymmärrettävää, että päiväkodin henkilöstöllä ei sen takia aina ole tietoisuutta huoltajille tarjotuista palveluista.

Havaintoa pohtiessa nostettiin esille mahdolliseksi ratkaisuksi varhaiskasvatuksessa työskentelevä henkilö, joka voisi tuoda monipuolisessa palveluverkostossa toimivat tahot ja palvelut yhteen monialaisen yhteistyön toteutumiseksi. Tällainen tehtävä sopisi eritoten varhaiskasvatuksen sosionomeille, joilla on tietämystä sekä taitoa sosiaalialan palveluverkostossa työskentelevistä toimijoista ja palveluista sekä niitä määrittelevistä laeista. Sosionomin tehtävä olisi suunnitella, toteuttaa sekä arvioida varhaiskasvatusta tukevaa monialaista yhteistyötä. (Talentia ry 2022b, 16.) Tietämystään hyödyntämällä varhaiskasvatuksen sosionomi olisi tärkeä apu varhaiskasvatukselle, sillä hän olisi perheiden tuen tarpeen arvioimisen ammattilainen. Tällöin perheitä voitaisiin neuvoa ja ohjata jo aikaisemmin tarvittavan tuen piiriin, kun perheiden hyvinvointia uhkaavat riskitekijät tuodaan esille jo varhaisemmassa vaiheessa.

Kaiken kaikkiaan aineistoista voitiin todeta, että huoltajilla on monenlaisia huolia ja tuen tarpeita, mutta niihin on myös monipuolisesti erilaisia keinoja antaa tukea. Löydettyjä tukitoimia analysoimalla voitiin huomata tuen keinojen olevan yhteneviä kaikille. Vaikka aineistosta kerättiin niin yleisiä kuin monikulttuurisille perheille suunnattuja tukitoimia, tuen menetelmiä tutkiessa huomattiin, että niitä voitiin hyvinkin helposti soveltaa kaikille perheille sopiviksi. Aineistossa tukitoimista puhuttiin suurimmaksi osaksi yleisellä tasolla, mikä mahdollisti tukitoimien hyödyntämisen varhaiskasvatuksessa kaikenlaisten perheiden tukena.

Huoltajien tukeminen sekä osallisuuden edistäminen voidaan havaintojen perusteella nähdä monista eri ominaisuuksista koostuvista tekijöistä. Aineistoja ja havaintoja tutkiessa tultiin siihen tulokseen, että varhaiskasvatus ei voi yksinään tukea huoltajia. Huoltajien tukemiseen tarvitaan osallisuutta, luottamuksellista suhdetta varhaiskasvattajien kanssa,

avointa vuorovaikutusta sekä yhteistyötä yli ammattirajojen. Varhaiskasvatuksen tehtävä ei ole kuitenkaan tukea huoltajia kaikilla elämän osa-alueilla, vaan keskiössä on lapsen tukeminen. Varhaiskasvattajan on kuitenkin tärkeä osata ohjata huoltaja oikeanlaisen tuen pariin, sillä huoltajan tukeminen tukee myös lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

8.3 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Opinnäytetyössä noudatettiin ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiä suosituksia (2020) sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyviä tieteellisiä käytäntöjä (2012). Opinnäytetyö tehtiin yleinen huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus huomioon ottaen, ja luotettavuutta arvioitiin koko opinnäytetyöprosessi ajan (TENK 2012, 6). Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa eettisyys korostui kaikissa prosessin vaiheissa. Opinnäytetyöprosessi tuotiin läpinäkyväksi kuvaamalla aineistoa ja sen valintaa perusteellisesti. Tutkimuskysymykset esitettiin selkeästi ja teoreettisesti perustellen. Eteneminen tapahtui johdonmukaisesti tutkimuskysymyksistä johtopäätöksiin. (Kangasniemi ym. 2013, 297.)

Aineistoa kerättiin useista eri lähteistä laajasti, jotta tietoperusta on mahdollisimman kattava. Muiden tutkijoiden tuottamaan tietoa käytettäessä alkuperäistä tiedon lähdettä kunnioitettiin viittaamalla lähteeseen oikeaoppisesti ja sen arvon mukaisesti. Tiedonhaussa ja aineiston valinnassa sovellettiin eettisesti kestäviä ja kriteerien mukaisia tiedonhankintamenetelmiä. Tietoa hankkiessa pyrittiin puolueettomuuteen ja esteettömyyteen, eli otettiin huomioon omat asenteet ja ennako-oletukset sekä niiden mahdolliset vaikutukset tiedon etsinnässä. (TENK 2012, 6.) Opinnäytetyössä materiaalina käytettiin tutkimuksia, tieteellisiä artikkeleita, alan kirjallisuutta sekä muita luotettavia tietolähteitä.

Opinnäytetyötä tehdessä vältettiin hyvien tieteellisten käytäntöjen loukkaamista ja vilppejä. Aineistoa ei keksitty itse, vaan tietoa pyrittiin hankkimaan ja tuottamaan mahdollisimman totuudenmukaisesti, opinnäytetyön suunnitelman mukaisten menetelmien avulla. Löydetyt havainnot hyödynnettiin sellaisenaan, eikä niitä muokattu, valikoitu, vääristetty tai muuten käytetty tulosten harhaan johtamiseksi. (TENK 2012, 6–9.)

8.4 Jatkotutkimukset ja tulosten hyödynnettävyys

Opinnäytetyöhön valittiin huoltajien näkökulma, sillä osallisuutta ja tarjottavaa tukea tutkitaan yleensä varhaiskasvattajien näkökulmasta. Opinnäytetyön ideaa olisikin tärkeää lähteä tutkimaan syvällisemmin esimerkiksi erilaisten kyselyiden avulla. Huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä olisi hyvä selvittää enemmän, jotta huoltajien näkökulma tulisi laajemmin

esille. Tämä mahdollistaisi osallisuuden ja tarjottavan tuen epäkohtiin puuttumisen varhaisemmassa vaiheessa.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan toivottavasti hyödyntää varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Opinnäytetyö tuo esiin huoltajien omia näkökulmia osallisuuteen ja tukeen, mikä voi auttaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä osallisuuden ja tuen rakentamisessa ja muotoilemisessa. Huoltajien on myös mahdollista hyödyntää opinnäytetyötä oman tietoisuuden kasvattamiseksi varhaiskasvatuksen tuki- ja osallisuusmenetelmistä, ja siinä samalla parantaa omaa osallisuuttaan sekä tuen hakemistaan.

Lähteet

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. 2023. Tiimin voima varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs library.
- Alatalo, A-M. 2015. Millaista tukea päiväkotia voi tarjota vanhemmuuteen, vanhempien arvioita ja odotuksia. Oulun yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 8.4.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201512082259>
- Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. E-kirja. Alma Talent Oy. Lakimiesliiton Kustannus.
- Arene. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Viitattu 28.1.2023. Saatavissa <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2022. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. 3. korjattu ja laajennettu painos. E-kirja. Tampere: Vastapaino Oy. BookBeat.
- Halme, N., Perälä, M-L. & Kanste, O. 2015. Tuen tarve, osallisuus ja yhteistoiminta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, Vol. 25 (2), 15–29. Viitattu 19.3.2023. Saatavissa https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/05/Bulletin-2_2015_Halme-ym.pdf
- InfoFinland. 2022. Mikä on perhe? Viitattu 24.1.2023. Saatavissa <https://www.infofinland.fi/fi/family/what-is-a-family>
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede 25 (4), 291–301.
- Karhunen, S. 2018. Kulttuurisesti moninaisten vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.4.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201805312933>

- Kielitoimiston sanakirja. 2022. Tuki. Viitattu 6.3.2023. Saatavissa <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/#/tuki?searchMode=all>
- Kyrönlampi, T. & Karikoski, H. 2017. Osallisuus esiopetuksessa on vanhemman oikeus. *Kasvatus & Aika* 11(3) 2017, 96–99. Viitattu 8.4.2023. Saatavissa <https://journal.fi/kasvatustusjakaika/article/download/68728/30172/84725>
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.
- Lastensuojelu.info. Lasten huoltajuus. Viitattu 25.1.2023. Saatavissa <https://www.lastensuojelu.info/vanhemmuus-ja-parisuhde/lasten-huoltajuus/>
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto a. Vanhemman alkoholin käyttö. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempijuo-liikaa/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto b. Vanhemman psyykkinen tai fyysinen sairaus. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhemman-psykkinen-tai-fyysinen-sairaus/>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto c. Väkivalta perheessä. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vakivalta-perheessa/>
- Metsola, J. 2016. Vanhempien osallisuus haasteena ja mahdollisuutena – Varhaiskasvatuksen erityisopettajien näkökulmia vanhempien osallisuuteen. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 11.4.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201605092459>
- Muononen, M. 2022. Varhaiskasvatuksen tarjoama tuki 0–5-vuotiaille lapsille ja heidän huoltajilleen koronan aiheuttamien sulkutoimenpiteiden aikana keväällä 2020. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.4.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202205172746>
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Turenki: Hansaprint Oy. Viitattu 3.4.2023. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf
- Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus, 145–156.

Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiö. 2020. Tukea varhaiseen ja ennakoivaan vanhemmuuteen. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa <https://pss-saatio.fi/2020/01/14/tukea-varhaiseen-ja-ennakoivaan-vanhemmuuteen/>

Rantala, A. & Uotinen, S. 2021. Lapsiperheiden arjen vahvuudet varhaiskasvatuksen erityisopettajien näkökulmasta. Kuntoutus Vol. 44 (1), 40. Viitattu 19.3.2023. Saatavissa <https://journal.fi/kuntoutus/issue/view/7189/1161>

Rauhala, M. 2021. Vanhempien osallistuminen varhaiskasvatuksessa työntekijöiden näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 11.4.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202106143693>

Räty, M., Lassila, L., Pirinen, A. & Saraste, S. (toim.) 2021. Monikulttuurinen perhetyö varhaiskasvatuksessa – käytännön työkaluja ja esimerkkejä. Laurea-julkaisut, 24–38. Viitattu 8.4.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-618-1>

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Opetusjulkaisuja 62. Viitattu 19.10.2022. Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-349-3>

Salonen, S. 2019. ”Se perheen tuki on kuitenkin iso osa meidän työtä” – Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa lastentarhaopettajien kokemana. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Viitattu 09.04.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019052316840>

Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2021. Varhaiskasvatus 2020 - Varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista enemmistö osallistui kunnan kustantamaan päiväkotitoimintaan. THL – Tilastoraportti 32/2021. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021092747152>

Talentia. 2022a. Arki, arvot ja etiikka – Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 3. painos. PunaMusta Oy. Viitattu 12.4.2023. Saatavissa <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>

Talentia. 2022b. Sosionomit varhaiskasvatuksessa – Opas työntekijöille ja työnantajille. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. PunaMusta Oy. Viitattu 17.4.2022. Saatavissa <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/e3226696-9654-11ed-b7db-00155d64030a>

- Tanneraho, M. 2014. Vanhempien osallisuuden elementtejä suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 11.4.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201505191009>
- TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 28.3.2022. Saatavissa https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Terävä, J. & Böök, ML. 2022. Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. 3. korjattu ja laajennettu painos. E-kirja. Tampere: Vastapaino Oy. BookBeat.
- THL. 2022. Mitä osallisuus on ja miten sitä edistetään? (uusi). YouTube-video. Viitattu 6.3.2023. Saatavissa <https://www.youtube.com/watch?v=U9qYvLSLgE&t=6s>
- THL a. Perheiden moninaisuus. Viitattu 24.1.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perheiden-moninaisuus>
- THL b. Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. Viitattu 29.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>
- Tikka, L. 2017. Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa. Keinoja osallisuuden vahvistamiseksi. Metropolia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 11.4.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017112518144>
- Tilastokeskus a. 12c1 -- Tunnuslukuja perheistä perhetyypin mukaan alueittain, 2006–2021. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_perh/statfin_perh_pxt_12c1.px/
- Tilastokeskus b. 12c2 -- Perheet perhetyypin mukaan, 1992–2021. Viitattu 20.3.2023. Saatavissa https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_perh/statfin_perh_pxt_12c2.px/
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turtiainen, K. & Hiitola, J. 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille – Ammattilaisten ja vanhempien kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Konserni 68/2015. Viitattu 5.4.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-062-6>

Utriainen, S. 2019. Isien ajatuksia osallisuudesta varhaiskasvatuksessa ja osallisuuden lisäämisestä tieto- ja viestintäteknikan avulla. Metropolia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 11.4.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019120123727>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Vuorenmaa, M. 2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. THL – Tilastoraportti 10. Viitattu 21.3.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019050214035>

Äikäs, A., Syrjämäki, M. & Pesonen, H. 2022. Lapsen tukeen liittyvä yhteistyö ja vaativa monialainen tuki. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.) Pienet tuetut askeleet – Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs library.

Liite 1. Aineiston teemoittelu

<i>Yläluokka</i>	<i>Alaluokka</i>	<i>Valittu aineisto</i>
<i>Osallisuus</i>	Huoltajien osallisuus huoltajien näkökulma	<p>Utriainen, S. 2019. Isien ajatuksia osallisuudestaan varhaiskasvatuksessa ja osallisuuden lisäämisestä tieto- ja viestintätekniikan avulla.</p> <p>Kyrönlampi, T. & Karikoski, H. 2017. Osallisuus esiopetuksessa on vanhemman oikeus.</p> <p>Tikka, L. 2017. Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa. Keinoja osallisuuden vahvistamiseksi.</p>
	Huoltajien osallisuus henkilöstön näkökulma	<p>Metsola, J. 2016. Vanhempien osallisuus haasteena ja mahdollisuutena – Varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkökulmia vanhempien osallisuuteen.</p> <p>Tanneraho, M. 2014. Vanhempien osallisuuden elementtejä suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstissa.</p> <p>Rauhala, M. 2021. Vanhempien osallistuminen varhaiskasvatuksessa työntekijöiden näkökulmasta.</p> <p>Karhunen, S. 2018. Kulttuurisesti moninaisten vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa.</p>
<i>Tuki</i>	Huoltajien tuki varhaiskasvatuksessa	<p>Vuorenmaa, M. 2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018</p> <p>Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Alle 3-vuotiaiden pedagogiikka.</p> <p>Halme, N., Perälä, M-L. & Kanste, O. 2015. Tuen tarve, osallisuus ja yhteistoiminta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa.</p> <p>Karhunen, S. 2018. Kulttuurisesti moninaisten vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Räty, M., Lassila, L., Pirinen, A. & Saraste, S. (toim.) 2021. Monikulttuurinen perhetyö varhaiskasvatuksessa – käytännön työkaluja ja esimerkkejä.</p> <p>Turtiainen, K. & Hiitola, J. 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille – Ammattilaisten ja vanhempien kokemuksia.</p> <p>Muinonen, M. 2022. Varhaiskasvatuksen tarjoama tuki 0-5-vuotiaille lapsille ja heidän huoltajilleen koronan aiheuttamien sulukutoimenpiteiden aikana keväällä 2020.</p> <p>Alatalo, A-M. 2015. Millaista tukea päiväkotitoimi voi tarjota vanhemmuuteen, vanhempien arvioita ja odotuksia.</p>

Monialainen yhteistyö perheen tukena

Rantala, A. & Uotinen, S. 2021. Lapsiperheiden arjen vahvuudet varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkökulmasta.

Salonen, S. 2019. "Se perheen tuki on kuitenkin iso osa meidän työtä" – Ehkäisevä lastensuojelu varhaiskasvatuksessa lastentarhaopettajien kokemana.

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja.

Räty, M., Lassila, L., Pirinen, A. & Saraste, S. (toim.) 2021. Monikulttuurinen perhetyö varhaiskasvatuksessa – käytännön työkaluja ja esimerkkejä.

Äikäs, A., Syrjämäki, M. & Pesonen, H. 2022. Lapsen tukeen liittyvä yhteistyö ja vaativa monialainen tuki.